

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1936

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 16^Η ΜΑΡΤΙΟΥ 1937

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Μεγαλειότατε,

Κατὰ τὸ ἐνενηκοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς Ἑταιρείας ὁ θάνατος συχνάκις ἔκρουσε τὴν θύραν τῆς εὐρυτέρας ἀρχαιολογικῆς ἡμῶν οἰκογενείας, πλείονας δὲ φίλους καὶ συνεργάτας ἀπέδωκεν εἰς τὴν μητέρα γῆν. Βαθέως θλιβόμενοι διὰ τὴν ἀπώλειαν, στρέφομεν εὐλαβῇ τὴν ἀνάμνησιν πρὸς τὴν δρᾶσιν τῶν ἐξαιρέτων ἀνδρῶν, οἵτινες ἀφιέρωσαν τὴν ζωὴν αὐτῶν εἴτε πρὸς τὴν ἐπιστήμην εἴτε πρὸς τὴν κοινωνίαν καθ' ὅλου, εἴτε παρ' ἡμῖν εἴτε ἀλλαχοῦ, πάντες πιστοὶ εἰς τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ὁ Ἀλφρέδος Brückner (15. 1. 1936) ἥσκησε τὴν ἀρχαιολογίαν ἐπὶ μακρὸν καὶ εὐστόχως, καίπερ βεβαρημένος ὑπὸ τῶν καθηκόντων τῆς γυμνασιακῆς αὐτοῦ θέσεως ἐν Βερολίνῳ, ἀφιέρωσε δὲ σχεδὸν πάντα τὸν ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ βίον εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν νεκροταφείων καὶ κατέστη εἰδικὸς περὶ πᾶν συγγενὲς ζήτημα. Αἱ Ἀθῆναι ἐγνώρισαν ἐπὶ μακρότερον τὸν ἄνδρα, ἡ δὲ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία στενώτερον συνεδέθη μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Κεραμεικοῦ, ὅπου ὁ Brückner συνεχίζων ἐξ ὀνόματος τῆς Ἑταιρείας τὰς παλαιὰς ἐργασίας αὐτῆς, ἀνέφξεν ὅλως νέαν περίοδον ἐξερευνήσεως τοῦ ἐνδόξου χώρου καὶ

πλείστας διεφώτισε λεπτομερείας ἱστορικὰς καὶ τοπογραφικὰς. Πρῶτος συγγράψας συστηματικὸν βιβλίον περὶ τοῦ ἀρχαίου Κεραμικοῦ, ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον διὰ πλειόνων πραγματειῶν στηριζομένων εἰς τὰ πορίσματα τῶν μεταγενεστέρων ἰδίων αὐτοῦ ἔρευνῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ παλαιότερα αὐτοῦ ἐκτενὴς πραγματεία, ἣν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Erich Pernice συνέγραψε περὶ τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς μεγάλου νεκροταφείου τῆς γεωμετρικῆς ἰδίᾳ περιόδου, τάσσει τὸν Brückner μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τῶν εἰδικωτάτων περὶ τὰ νεκρικὰ πράγματα καθ' ὅλου καὶ χρησιμωτάτων εἰς πάντα περὶ ταῦτα ἀσχολούμενον.

Τὸν Ῥοδόλφον Heberdey, (7. 4. 1936) Καθηγητὴν τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Gratz, ἐγνώρισαν αἱ Ἀθηναὶ ἐπὶ μακρόν, ὅτε διηύθυνεν ἐνταῦθα τὴν Αὐστριακὴν Ἀρχαιολογικὴν Σχολὴν καὶ συνεδέθη πρὸς τὴν χώραν ἡμῶν διὰ τε τῆς βαθείας τοῦ ἐπιστήμης καὶ διὰ τῆς εἰλικρινοῦς αὐτοῦ προσηνείας.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ εὐρυμάθεια τοῦ Heberdey περιέλαβεν εἰς τὴν ἔρευναν αὐτοῦ καὶ φιλολογικὰ - ἀρχαιολογικὰ θέματα καὶ ἐπιγραφικὰ καὶ καθαρῶς ἀνήκοντα εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Καὶ ὁ Πausanias ὡς ἀρχαιολογικὸς συγγραφεὺς καὶ ἡ ἐπιγραφικὴ ἐξερεύνησις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἡ συνεργασία αὐτοῦ ἐν Ἐφέσῳ καὶ τὰ ἀρχαῖα γλυπτὰ τῶν Δελφῶν καὶ ἡ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαῖα πλαστικὴ ὑπῆρξαν πεδία, ἐν τοῖς ὁποίοις ἐξεδηλώθη ἀδρὰ ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνδρὸς ὡς ἐρευνητοῦ καὶ εὐστόχου ἐρμηνευτοῦ. Ἐξαίρετον δὲ ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτοῦ καταλαμβάνει θέσιν ἡ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Schrader ἀνασύνθεσις τῶν πωρίνων γλυπτῶν ἔργων τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐμβριθεστάτη περὶ αὐτῶν μελέτη τῆς ὁποίας οἱ καρποὶ ἐξετέθησαν ἐν μνημειώδει δημοσιεύσει τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Καθιδρύματος. Ἀρκεὶ μόνῃ ἡ μελέτη αὕτη, ἵνα ἐξασφαλίσῃ μακρὸν ἐπιστημονικὸν βίον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Heberdey, οὐδεὶς δὲ θὰ δύναται νὰ μελετήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως ἄνευ τῆς ὁδηγίας καὶ τοῦ Heberdey.

Καὶ τὸν Παῦλον Wolters (21.10.1936) ἐγνώρισαν ἐπὶ μακρὸν αἱ Ἀθῆναι, ὅτε ἦτο δεύτερος διευθυντὴς τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ ἐθεμελίωσε διὰ τε τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὴν εὐρυτάτην αὐτοῦ ἐπιστημονικὴν φήμην. Ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ὡς διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ ἀρχαιολογικοῦ κέντρου συνετέλεσεν, ὥστε ὁ Wolters νὰ ὠφελήσῃ οὐχὶ μόνον τοὺς ἐν Ἀθήναις συμπολίτας αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιδράσῃ καὶ εὐρύτερον ἐπὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πλαστικῶν μελετῶν διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἐρευνῶν καὶ διὰ τῆς ἐν Ἀθήναις διδασκαλίας του εἰς εὐρύτερον κύκλον.

Ὁ περιγραφικὸς κατάλογος τῶν γυνύινων ἐκμαγείων τοῦ Βερολίνου, ὁ τὸ πρῶτον συγγραφεὶς ὑπὸ τοῦ Friederichs, κατέστη διὰ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ Wolters ἀπαραίτητον βοήθημα καὶ αὐτόχροημα ἐγχειρίδιον τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς πλαστικῆς, ἀκόμη καὶ σήμερον χρησιμώτατον ἐν πολλοῖς. Ἐὰν δὲ ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη διαθέτῃ πλείονα βοηθήματα ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς Ἀρχαιολογίας, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ἐπὶ τῶν ὤμων τίνων ἀνδρῶν ἐστηρίχθημεν διὰ νὰ ἀνέλθωμεν ὑψηλότερον.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μελέτη τῶν εὐρημάτων τοῦ θολωτοῦ τάφου τοῦ Μενιδίου, καὶ ἡ κατεύθυνσις τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀγγείων τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἄλλαι πολλαὶ πραγματεῖαι ἐγκατεσπαρμέναι ἐν τοῖς Γερμανικοῖς ἀρχαιολογικοῖς περιοδικοῖς καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου ὡς καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐκδόσεις καὶ συμπληρώσεις τῆς Ἱστορίας τῆς ἀρχαίας τέχνης τοῦ Springer μαρτυροῦσι περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀνδρὸς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἡμετέρων σπουδῶν.

Τὸν Wolters ἐχαράκτηριζεν οὐχὶ μόνον λεπτολόγος ἀκρίβεια περὶ τὴν ἔρευναν, ἀλλὰ καὶ ἄκρα εὐαισθησία περὶ τὸ καλὸν καὶ διορατικότης περὶ τὴν διάκρισιν τῆς τεχνοτροπίας, πολυτιμότητα ἐφόδια διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν εὐδοκίμησιν, μάλιστα δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι εὐρίσκοντο ἐν τῷ μεθοδολογικῷ αὐτῶν σχηματισμῷ καὶ εἶχον ἀνάγκην τοιούτων καὶ φιλολογικῶς ἀρτίως συγκεκροτημένων ὁδηγῶν.

Τὸν ἐπιφανῆ ἄνδρα δὲν εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπορροφήσει

ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, ὥστε νὰ ἀγνοήσῃ οὗτος τὴν νέαν ἡμῶν πατρίδα. Τοῦναντίον ἠγάπησεν οὗτος τὴν νέαν Ἑλλάδα, οὐδέποτε δὲ παρέλειπεν εὐκαιρίαν, ὅπως διαδηλώσῃ τὰ αἰσθήματά του πρὸς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον ἡ Τύχῃ εἶχεν ὀρίσει ὡς τὸ λίκνον τῆς ἐπιστημονικῆς του δόξης.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο ὑπέστη πλήγμα ἡ Ἀρχαιολογία διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδώρου Wiegand, (20. 12. 1936) Προέδρου τοῦ ἐν Βερολίνῳ Ἀρχαιολογικοῦ Καθιδρύματος τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μετέχει τοῦ πένθους τοῦ ἀδελφοῦ Γερμανικοῦ ιδρύματος καὶ θλίβεται διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐπιτίμου αὐτῆς ἐταίρου. Ὁ Θεόδωρος Wiegand δὲν ὑπῆρξε μόνον κορυφαῖος ἐπιστήμων, ἀλλὰ καὶ ικανώτατος ὁργανωτῆς καὶ διοικητῆς, πολλὰ διαπράξας ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Τὴν ἐν Ἀθήναις διατριβὴν αὐτοῦ ὁ Wiegand ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μελέτην τῶν πωρίνων κτισμάτων τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὰ πολυτιμα αὐτοῦ πορίσματα κατέθηκεν εἰς ἀξιολογώτατον σύγγραμμα, τὸ ὅποιον ἀνέφξεν ὁδὸν εἰς νέας καρποφόρους ἐρεῦνας.

Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα εἴλκυσεν αὐτὸν διὰ παντὸς ἡ Τουρκία καὶ ὁ Wiegand συνεργάτης καὶ διάδοχος τοῦ Καρόλου Humann ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἀνέστησε διὰ τῶν ἀνασκαφῶν του τὴν Πριήνην καὶ τὴν Μίλητον καὶ διὰ τῶν ἐκτενῶν του δημοσιεύσεων ἀνεκαίνισε τὴν τε ἀρχαϊκὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν μετ' Ἀλέξανδρον Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Περγάμου ἐξηκολούθησε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Wiegand καὶ τῆς Σάμου τὸ Ἡραῖον ἐν μέρει ἀνέσκαψε καὶ πόλεις Ἑλληνικὰς τῆς Συρίας ἐξηρεύνησε καὶ δὴ καὶ τὴν Παλμύραν, περὶ ἧς καὶ πολυτελὲς ἐξέδωκε δημοσίευμα.

Ἐκ τῆς μουσειακῆς αὐτοῦ σταδιοδρομίας θαυμαστὸς καρπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ νέου Περγαμηνοῦ Μουσείου, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ συγκρότησις τοῦ μεγίστου ἐκ πρωτοτύπων ἔργων ἀπαρτιζομένου ἀρχιτεκτονικοῦ μουσείου τοῦ κόσμου. Τὸ Περγαμηνὸν Μοῦσεῖον ἀποτελεῖ τὸν ἐκφραστικώτερον τίτλον τοῦ διοικητικοῦ δαιμονίου τοῦ Θεοδώρου Wiegand.

Εἰς τὴν ἐξαίρετον ταύτην ἰκανότητα ὀφείλεται καὶ ἡ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας λόγῳ ὀρίου ἡλικίας ἀποχώρησίν του ἀνάκλησις αὐτοῦ εἰς ἐνέργειαν καὶ ἡ τοποθέτησις εἰς τὴν σημαντικὴν θέσιν τοῦ Προέδρου τοῦ ἐν Βερολίῳ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Καθιδρύματος.

Ἀποθνήσκων ὁ Wiegand καταλείπει σημαντικώτατον ἔργον ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης καὶ ἐμβριθοῦς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας, διὰ τὸ ὅποιον πάντες οἱ περὶ τὴν Ἀρχαιολογίαν ἀσχολούμενοι θὰ εἶναι βαθέως εὐγνώμονες.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀρχαιολόγων ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι ὁ παλαιμάχος πρωτοπόρος τῆς Κρητικῆς Ἀρχαιολογίας Ἰωσήφ Χατζηδάκης (16. 2. 1936).

Ὁ Ἰωσήφ Χατζηδάκης ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ἰατρός τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλ' εἵλκυεν αὐτὸν τοσοῦτον ὁ κόσμος τῶν πατρίων μνημείων καὶ ἡ ἱστορία τοῦ τόπου αὐτοῦ, ὥστε ἤδη τουρκοκρατούμενης τῆς Κρήτης ἐστράφη ὅλος τὸ πρῶτον πρὸς τὴν σωτηρίαν τῶν μνημείων, εἶτα δὲ καὶ πρὸς τὴν μελέτην αὐτῶν.

Ὅτε ἀπληλευθερώθη ἡ Κρήτη ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Ἡρακλείου, ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Χατζηδάκην καὶ τὸν Ξανθουδίδην, ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ ὑπερηφάνως σημαντικὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν, ἡ ὁποία ἀπετέλεσεν ἀξιόλογον πυρῆνα τοῦ περιφήμου ἔπειτα Κρητικοῦ Μουσείου. Τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐξέθηκεν ὁ Χατζηδάκης ἐν τῷ σχετικῷ τεύχει, τὸ ὅποιον ἐξέδωκεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία.

Ἡ Κρητικὴ Πολιτεία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔπειτα ἀνεγνώρισαν τὸν Χατζηδάκην καὶ τὸν Ξανθουδίδην ὡς τοὺς πρῶτους Ἐφόρους Ἀρχαιοτήτων τῆς Κρήτης.

Ὁ Χατζηδάκης πρὸς ἄλλαις ἐργασίαις ἀνέσκαψε δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὴν Τυλισσὸν καὶ ἐν μέρει τὰ Μάλια, ἔχομεν δὲ καὶ Γαλλικὴν μετάφρασιν τῆς περὶ τῆς Τυλισσοῦ πραγματείας αὐτοῦ ἐν τῷ τεύχει τῶν *Études Crétoises* ὑπὸ τοῦ κ. Fernand Chapouthier καὶ René Joly.

Ὁ ζῆλος καὶ ἡ ἔκτακτος ἀρχαιοφιλία τοῦ ἱατροῦ Χατζηδάκη ἐξαίρουν αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγων, ἐπιβάλλεται δὲ πᾶσα ἀναγνώρισις καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς αὐτὸν δι' οὓς κόπους κατέβαλε πρὸς συγκρότησιν τῆς Κρητικῆς ἀρχαιολογίας ἐν χρόνοις, κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ περιβάλλον ἦτο ἥκιστα πρὸς τοῦτο εὐνοϊκόν, ἀπητεῖτο δὲ καὶ θάρος καὶ κόποι καὶ χρήματα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ. Ἐὰν δὲ ὁ σκοπὸς οὗτος σήμερον θεωρῆται ὥς τι αὐτονόητον καθῆκον καὶ βοηθῆται ὑπὸ τῶν νόμων τῆς πολιτείας, τότε τὸ πᾶν ἦτο ἀσχημάτιστον καὶ χαῶδες, ἡ δὲ ἀσχολία ἐθεωρεῖτο ἴσως ὑπὸ πολλῶν καὶ ὡς ἀργόσχολος ματαιοπονία ἐκτεθειμένη ἀπροστάτευτος εἰς τῶν πολλῶν καὶ τοῦ ξένου περιβάλλοντος τὴν διάκρισιν.

Διὰ τοῦτο τιμῶμεν ἐξαιρέτως τὴν μνήμην τοῦ Ἰωσήφ Χατζηδάκη ὡς ἀνδρὸς ἐκτάκτως ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῆς πατρῴου ἱστορίας δράσαντος.

Ἀλλὰ καὶ δεύτερον πλῆγμα ὑπέστη ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογία, ἰδιαίτερος δὲ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἐκ τοῦ συμβουλίου τῆς ὁποίας προώρως ἀφηρηπάγη ὁ διακεκριμένος συνεργάτης Μιχαήλ Βλαστός (4. 9. 1936).

Ὁ Μιχαήλ Βλαστός δὲν ὑπῆρξεν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγος, ἀλλ' ἠσχολήθη περὶ τὴν νομισματικὴν καὶ τελευταῖον περὶ τὴν ἀγγειογραφίαν μετὰ τοσαύτης εὐστοχίας, ὥστε δύναται τις νὰ προβάλῃ αὐτὸν ὡς παράδειγμα αὐτομαθοῦς ἀνδρὸς διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐφυίας καὶ ἐπιμονῆς ἐξαρθέντος μέχρις ἐπιζήλου ἐπιστημονικῆς περιωπῆς, ἡ ὁποία προσεκόμισεν εἰς αὐτὸν τὸ περιζήτητον βραβεῖον Allier de Hauteroche τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῆς Φιλολογίας καὶ ἀνεπιφύλακτον διεθνῇ ἀναγνώρισιν διὰ τὰς ἀξιολογωτάτας αὐτοῦ νομισματικὰς πραγματείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσιν καταλαμβάνουσι θέσιν αἱ περὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Τάραντος μελέται αὐτοῦ. Σημειωτέον ὅτι ὁ Μιχαήλ Βλαστός κατεῖχε μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ συλλογὴν τῶν νομισματικῶν ἐκδόσεων τοῦ Τάραντος, θαυμαστὴν οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἀρίστην διατή-

ρησιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν μέγαν πλοῦτον τῶν ἐκδόσεων, οἷον οὐδεὶς οὔτε πρὸ αὐτοῦ οὔτε μετ' αὐτὸν μέχρι τοῦδε ἐσχημάτισεν.

Ἐν Ἀθήναις ὁ Βλαστός τραπεῖς πρὸς τὴν μελέτην τῶν Ἑλληνικῶν ἀγγείων ἐσχημάτισε λαμπρὰν συλλογὴν ἀγγείων, τῆς ὁποίας παρεσκεύαζε τὴν ἔκδοσιν ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ Corpus vasorum antiquorum.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς «Ἑταιρείας τῶν φίλων τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου» ὀφείλεται εὐγνώμων ἀνάμνησις εἰς τὸν Μιχαὴλ Βλαστόν, διότι ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ κινηθῇ εὐρύτερον κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον περὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ πράγματα. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ ἀείμνηστος φίλος ὑπῆρξεν ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχαιολογίαν, εἰς δὲ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς συμπαθὴς διὰ τὴν εἰλικρινῇ αὐτοῦ ἐν τῷ συμβουλίῳ συνεργασίαν καὶ διὰ τὴν πραγματικὴν του ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἑταιρείας στοργήν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ τρανώτατα διεδήλωσεν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία παρὰ τὴν ζωερὰν ἀνάμνησιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀβιάστου εὐγενείας τοῦ ἀειμνήστου φίλου καὶ συνεργάτου αἰσθάνεται καὶ βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ, διότι ἀπὸ τοῦ θανάτου ἐκείνου ἡ πολὺτιμος αὐτοῦ Νομισματικὴ καὶ Ἀρχαιολογικὴ βιβλιοθήκη ἐκληροδοτήθη κατὰ διαθήκην εἰς τὴν ἡμετέραν Ἑταιρείαν.

Ὁ Μιχαὴλ Βλαστός ἐξασφαλίσας τὴν ὑλικὴν του ζωὴν δὲν ἠρκέσθη εἰς αὐτήν, ἀλλ' ἐπέζητησε τὴν εὐγένειαν τῆς ὑπάρξεως διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς καλλιιεργείας τοῦ πνεύματος, οὕτω δὲ κατέστησε δυσεξάλειπτον τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Καὶ τὸν διακεκριμένον τραπεζίτην καὶ φιλόστορα Σπυρίδωνα Λοβέρδον προώρως ἀφήρηπασεν ὁ θάνατος ἐκ τῶν ἐταίρων ἡμῶν.

Ὡσαύτως ἀπώλεσαμεν τοὺς παλαιοὺς ἡμῶν καὶ ἀφωσιωμένους ἐταίρους, ἀκραιφνεῖς δὲ θιασώτας τῆς Ἑθνικῆς ἰδέας καὶ τῶν

Ἑλληνικῶν παραδόσεων τὸν Νεοκλέα Καζάζην, τὸν Νικόλαον Καρόλου, τὸν Γεώργιον Γαρδίκαν καὶ τὸν δμώνυμον υἱὸν τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἀλέξανδρον Ῥίζον Ῥαγκαβῆν.

Ἐν πλήρει ἐπιστημονικῇ δράσει καὶ νέος ἀκόμη ἐξέλιπεν ὁ διευθυντῆς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Πέτρος Φουρίκης καὶ ὁ διευθυντῆς τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Κωνσταντῖνος Παναγιωτόπουλος, ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἐταῖρος Σπυρ. Παξιμάδης.

Ἀλλὰ τὸ ἔτος 1936 εὐρύνον τὴν πένθιμον χορείαν ἀθρόα κατηύθυνε τὰ θανατηφόρα αὐτοῦ βέλη κατὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας, τῶν ὁποίων τέσσαρες ἀνῆκον εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐταίρων καὶ θιασωτῶν τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας, ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὁ Παναγῆς Τσαλδάρης, ὁ Ἀλέξανδρος Ζαΐμης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαναστασίου.

Τὰ ὀνόματα αὐτῶν συνεδέθησαν πρὸς μεγαλοουργοὺς καὶ πρὸς ταραχώδεις περιόδους τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας, εἶναι δὲ ἐπόμενονον ὅτι προεκάλεσαν ὀξείας ἀντιθέσεις καὶ σκληροὺς ἀγῶνας.

Ἀναπολοῦντες ὅσα ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς χώρας ἔπραξαν τιμῶμεν εὐγνωμόνως τὴν μνήμην αὐτῶν ὡς πρώτων στρατιωτῶν τῆς πατρίδος.

Κλείοντες τὸ βιβλίον τοῦ θανάτου καὶ ἀναλαμβάνοντες τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀναφέρομεν ὅτι ἡ Ἑταιρεία τιμῶσα τὴν ἀρχαιολογικὴν καὶ φιλάρχαιον δρᾶσιν ἐξέλεξεν ἐπιτίμους ἐταίρους τοὺς ἑξῆς διαπρεπεῖς ἀρχαιολόγους:

1. Τὸν κ. Ἑρρῖκον Bulle, Καθηγητὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Würzburg.

2. Τὸν κ. Κάρολον Dugas, Καθηγητὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Lyon.

3. Τὸν κ. Ἐρνέστον Fiechter, Καθηγητὴν ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ τῆς Στουτγάρδης.

4. Τὸν κ. Ἀντώνιον Hekler, Καθηγητὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βουδαπέστης.

5. Τὸν κ. Λουδοβίκον E. Lord, Καθηγητὴν Πανεπιστημίου καὶ Πρόεδρον τοῦ ἐν Οὐάσιγκτῶνι Ἀμερικανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Καθιδρύματος.

6. Τὸν κ. Περικλέα Ῥεδιάδην, Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, διὰ τὸ θερμὸν αὐτοῦ διαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας.

Ἰσόβιον δὲ ἑταῖρον ἐξέλεξεν ἡ Ἑταιρεία τὸν κ. Μιλτιάδην Α. Σταμούλην διὰ τὴν καὶ ἐξ οἰκογενειακῆς παραδόσεως στοργὴν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀρχαιολογικὰ πράγματα τῆς πατρίδος ἡμῶν.

Ἄλλ' ἴδωμεν νῦν ὅποιον ὑπῆρξε τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἐνενηκοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ζωῆς αὐτῆς.

Αἱ ἀνασκαφικαὶ ἐργασίαι τῆς Ἑταιρείας ἦσαν αἱ ἑξῆς:

1. Κατὰ τὴν Ἱερὰν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Ἐλευσίνα καὶ δὴ κατὰ τὸν ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης μέχρι τῆς λίμνης τοῦ Κουμουνδούρου, τοῦ ἀρχαίου Ῥειτοῦ, ᾧ κ. Κουρουνιώτης καὶ ὁ ἀρχιτέκτων κ. Τραυλὸς ἀνεῦρον πολυτίμους λεπτομερείας τῆς διαδρομῆς τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ καὶ διακλαδώσεις αὐτῆς.

Τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ Λαφνίου μέχρι τοῦ Ῥειτοῦ, ἡ δὲ ἀρχαία ὁδὸς διέρχεται διὰ τοῦ τεμένους τοῦ Ἀφροδισίου. Τὸ πρὸ τοῦ Ἀφροδισίου καὶ πρὸς τὸ Λαφνὶ κείμενον μέρος τῆς ὁδοῦ, ἀπέχει ὀλίγα μόνον μέτρα ἀπὸ τῆς σημερινῆς ὁδοῦ, διακρίνονται δὲ ἀκόμη αἱ τροχιαὶ αἱ σχηματισθεῖσαι ἐν τῷ βράχῳ ἐκ τῆς διελεύσεως τῶν ὀχημάτων.

Μετὰ τὸ Ἀφροδίσιον ἡ ὁδὸς διχοτομεῖται, εἰς δὲ βραχίων αὐτῆς, ὁ δεξιός, ἀνέρχεται πρὸς τὴν ῥάχιν τῆς ὄρεινῆς γλώσσης, ἡ ὁποία διαχωρίζει τὸν σημερινὸν Σκαρामαγκᾶν ἀπὸ τῆς λίμνης τοῦ Ῥειτοῦ. Ὑπερβαίνουσα τὴν ῥάχιν ἡ διακλάδωσις αὕτη τῆς

ὁδοῦ κατέρχεται ἐπὶ τῆς ἄλλης κλιτύος τοῦ λόφου καὶ διασχίζουσα τὸ μικρὸν πεδίον τοῦ Ῥεῖτοῦ φθάνει διὰ μικροῦ ἀνοίγματος εἰς τὸ Θριάσιον πεδίον. Τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ ἔχει κατασκευασθῇ ἐκ μικρῶν καὶ μεγάλων λίθων ἐπιμελῶς συμπιεσθέντων. Ἔνεκα δὲ τῆς κατωφερείας ἡ μία πλευρὰ τῆς ὁδοῦ στηρίζεται ἐπὶ χθαμαλοῦ ἀναλήματος ἀργολιθικοῦ ἐκ μεγάλων λίθων, σφωζομένου κατὰ τόπους, ἐνιαχοῦ δὲ εἰς δύο σειράς.

Ὁ ἀριστερὸς βραχίον τῆς διχοτομουμένης Ἱερᾶς ὁδοῦ βαίνει παραλλήλως τῆς σημερινῆς ὁδοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου μέτρων ἀπ' αὐτῆς, παρακάμπτει τὴν βραχώδη παραφυάδα καὶ κατευθύνεται πρὸς βορρᾶν διχοτομουμένη καθ' ὁδὸν οὕτως, ὥστε ὁ μὲν δεξιὸς βραχίον νὰ συναντήσῃ τὴν πρὸς τὸ Θριάσιον πεδίον φέρουσαν ὁδόν, ὁ δὲ ἀριστερὸς νὰ φέρῃ εἰς Ἑλευσίνα διὰ τοῦ Ἑλευσινικοῦ πεδίου.

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν σφύζεται συνεχῆς ἡ ὁδός, ἀλλὰ μόνον κατὰ τόπους, ὁ δὲ κ. Τραυλὸς συνέταξε λεπτομερὲς σχέδιον τῶν σφωζομένων τμημάτων τῆς ὁδοῦ, συμπληρῶν δὲ αὐτὸ διὰ μελέτης τῆς ὑπολοίπου Ἱερᾶς ὁδοῦ θὰ δυνηθῇ νὰ παράσχῃ πολύτιμον βοήθημα διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν. Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ κυμαίνεται μεταξὺ 4 καὶ 5 μέτρων, ἡ δὲ ἀπόστασις τῶν τροχιῶν ἀπ' ἀλλήλων εἶναι περίπου 1,᾽ 40. Προσεχῶς θέλει ἐρευνηθῇ καὶ τὸ παρατηρηθὲν ἐντὸς τῆς λίμνης λίθινον φράγμα.

Ὡσαύτως ἀνευρέθη ἐπὶ τοῦ πρὸς Β λόφου τῆς λίμνης μέγα τετράγωνον κτίσμα λείψανον, πιθανῶς, ἀρχαίου φάρου, ἔχον διαστάσεις 12,᾽ 55 × 8,᾽ 80 καὶ ὕψος σφωζόμενον 1,᾽ 20.

2. Ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ἐρευναν ταύτην ὁ κ. Κουρουنيώτης μετὰ τοῦ κ. Τραυλοῦ ἐξηκολούθησε τὰς ἐν Ἑλευσὶνι ἀνασκαφὰς αὐτοῦ καὶ ἀπεκάλυψε τὴν μεγάλην Ῥωμαϊκὴν οἰκίαν, τῆς ὁποίας ἡ ὅπωςδῆποτε ἀρτία διατήρησις θέλει χρησιμεύσει ὡς καλὸν παράδειγμα ἀρχαίας οἰκίας.

Ἡ οἰκία αὕτη εὗρισκομένη κάτωθεν τοῦ Μουσείου τῆς Ἑλευ-

σῖνος ἔχει μῆκος μέτρων 26,50 καὶ πλάτος μέτρων 13,50, κατευθύνεται δὲ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Τὰ διαμερίσματα τῆς οἰκίας εἶναι δέκα τέσσαρα, πρὸς δὲ τούτοις ὑπάρχει μία αὐλὴ καὶ εἰς εὐρὺς ὑπαιθρος χώρος, πιθανῶς κῆπος.

Τῶν δωματίων καὶ τῆς αὐλῆς τὰ δάπεδα ἦσαν ἐπεστρωμένα διὰ ψηφιδωτῶν μετὰ ὠραίων πολυχρῶμων σχημάτων.

3. Ἐν Μαρθῶνι ὁ κ. Σωτηριάδης ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ καὶ ἐξηκρίβωσε λεπτομερείας τινὰς τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ σκαφῶν, τὰς ὁποίας ἀναγράφει ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων ὀρμηθεὶς ἐκτενεῖς συνέγραψε μελέτας περὶ τῆς τοπογραφίας τοῦ Μαρθῶνος. Αἱ ἐργασίαι αὗται ἐξήτασαν ἐκ νέου καὶ διελεύκαναν ἐν πολλοῖς προβλήματα τεθέντα τὸ πρῶτον τῷ 1792 ὑπὸ τοῦ Fauvel.

4. Ἐν Μεγάροις ἀνέσκαψεν ὁ Ἔφορος κ. Ἰ. Θρεψιάδης.

Ἡ ἔρευνα ἐγένετο εἰς δύο σημεῖα τῆς σημερινῆς πόλεως ἥτοι ἐν τῇ πλατείᾳ τῇ κειμένῃ κατὰ τὴν ΝΔ κλιτὺν τοῦ λόφου τῆς Καρίας καὶ κατὰ τὸ σπήλαιον τοῦ Μουρμούνη.

Ἐν τῇ πλατείᾳ ἀπεκαλύφθησαν θεμέλια κτίσματος ἐκ πώρου λίθου ἐν δευτέρᾳ χρήσει. Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ὑποκαύστων εἶναι φανερόν ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλου λουτροῦ Ῥωμαϊκῶν χρόνων, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν χρήσει καὶ ἐν μεταγενεστοῖς χρόνοις, ὅπως διαπιστοῦται ἐκ τῶν κινητῶν εὗρημάτων. Τὴν ἐν τοῖς χριστιανικοῖς χρόνοις χρησιμοποίησιν τοῦ λουτροῦ βεβαιοῖ καὶ ἐπιγραφὴ πρὸ ἐτῶν εὗρεθείσα καὶ σχετιζομένη πρὸς τὸν κόμιτα Διογένη, τὸν ἐκ τῆς γυναικὸς συγγενῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου, καὶ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Ἰσαυρίας ἀποσταλέντα τῷ 494 μ. Χ. Τὸ λουτρόν τοῦτο διατηρηθὲν ἐπὶ μακρόν, φαίνεται ὅτι ἔπαυσε νὰ λειτουργῇ κατὰ τὸν 6^{ον} μ. Χ. αἰῶνα, διότι εὗρέθησαν ἐν αὐτῷ τάφοι καὶ 19 νομίσματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.

Βαθύτερον τῶν θεμελίων τοῦ λουτροῦ εὗρέθησαν ἄλλα θεμέλια ὡσαύτως πώρινα καὶ παρ' αὐτὰ ἐπίχωσις περιέχουσα τεμάχια

ἀγγείων μελαμβραφῶν καὶ ἐρυθρογράφων τοῦ τέλους τοῦ 5^{ου} ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἔρευνα ἀπέδειξεν ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο μεγάλων διαστάσεων, ἀλλ' εἶχεν ἐπίχωσιν περιέχουσαν τεμάχια ἀγγείων ῥωμαϊκῶν καὶ ἐφεξῆς χρόνων. Τὰ τοιχώματα τοῦ σπηλαίου ἦσαν ἐπικεχρισμένα διὰ λευκοῦ κονιάματος φέροντος καὶ ἐρυθρὰν κατὰ τόπους βαφήν. Ἡ συνέχεια τῆς ἐργασίας θὰ διαφωτίσῃ ἡμᾶς περὶ τῆς λατρευτικῆς σημασίας τοῦ σπηλαίου.

5. Ἐν Νέᾳ Ἀγχιάλῳ ἐξηκολούθησε τὰς ἀπὸ ἐτῶν γενομένας ἐκεῖ ἀνασκαφὰς αὐτοῦ ὁ καθηγητῆς κ. Γ. Σωτηρίου.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴν περίοδον τοῦ 1936 συνεπληρώθη ἡ ἀποκάλυψις τῆς τετάρτης χριστιανικῆς βασιλικῆς τῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεῦνης ὑπῆρξαν ἀξιολογώτατα καὶ διὰ τὰ νέα ψηφιδωτὰ δάπεδα καὶ διὰ τὴν διευκρίνησιν τοῦ ὅλου διαγράμματος τοῦ ναοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξελίξεως τῆς βασιλικῆς κατὰ τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους.

Τὸ διάγραμμα τοῦτο παρουσιάζει διαφορὰν ἱκανὴν ἀπὸ τῶν συνήθων βασιλικῶν τοῦ 5^{ου} καὶ τοῦ 6^{ου} αἰῶνος, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὰς μακρὰς πλευράς, ὅπου ὑπάρχουσι κατὰ τὸ μέσον περίπου συμμετρικὰ τετράγωνα διαμερίσματα, πλατύτερα τῶν πλαγίων κλιτῶν τοῦ ναοῦ, προσδίδοντα εἰς τὴν βασιλικὴν τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, οὐχὶ δὲ μόνον ἔξωθεν, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς, ὅπου ἐπικοινωνοῦσι πρὸς τὰ πλάγια κλίτη διὰ τριβήλων, τῶν ὁποίων εὐρέθησαν αἱ κτισταὶ βάσεις. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὕτη διαμόρφωσις φαίνεται μέχρι τοῦδε μοναδική.

Ἄλλη ἰδιορρυθμία εἶναι τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ νάρθηκος τετράγωνα διαμερίσματα μετ' ἀξιολύγων ψηφιδωτῶν δαπέδων. Τὰ διαμερίσματα ταῦτα ἀναμιμνήσκουσι παρόμοια διώροφα διαμερίσματα, προωρισμένα διὰ τὰ κλιμακοστάσια τῶν ὑπερώων τοῦ ναοῦ. Πρὸς Α τοῦ βορείου διαμερίσματος ἀνευρέθη νεωτέρα προσθήκη ὑψηλότερα κατὰ τρεῖς βαθμίδας, φέρουσα δὲ ὡσαύτως ψηφιδωτὸν δάπεδον.

Τρίτῃ τέλος ἰδιορρυθμία τῆς τετάρτης ταύτης βασιλικῆς παρα-

τηρεῖται κατὰ τοὺς περὶ τὴν ἀψίδα τάφους, οἵτινες συγκοινωνοῦσι διὰ θυρίδος πρὸς τὰ πλάγια κλίτη. Ὁ ἐρευνηθεὶς τελευταῖον δεξιὸς θάλαμος οὐδένα περιεῖχε τάφον.

Κατὰ τὴν τελευταίαν σκαφὴν ἠρευνήθη ὡσαύτως μέγα μέρος τοῦ αἰθρίου τῆς βασιλικῆς, ἔχοντος μῆκος δέκα πέντε μέτρων.

Ἰδίαν σημασίαν μεταξὺ τῶν εὗρημάτων ἔχουσι τὰ ψηφιδωτὰ δάπεδα, τὰ καλύπτοντα τὸ ἔδαφος τῶν πλαγίων κλιτῶν καὶ τῶν ἄλλων διαμερισμάτων, πλὴν τοῦ μέσου κλίτους καὶ τοῦ νάρθηκος, ὅπου ἔχομεν δάπεδον μαρμαρόστρωτον.

Τὰ πλάγια κλίτη ἔχουσι θέματα γεωμετρικά, διάφορα εἰς ἑκάτερον· ἄδρὰ μὲν εἰς γραμμάς, ἀλλ' ὑστεροῦντα εἰς χρωματικὴν διατύπωσιν καὶ καλλιτεχνικὴν εὐκρίνειαν καὶ λεπτότητα.

Ἀξία μεγαλητέρας προσοχῆς εἶναι τὰ ψηφιδωτὰ τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ νάρθηκος διαμερισμάτων, διότι παρέχουσι παραστάσεις πτηνῶν, ζώων, ἰχθύων καὶ παραστάσεις ἀγγείων ἐν συνθέσει, ἥ ὅποια ἀποτελεῖ ἐνιαῖον σύνολον. Αἱ κινήσεις εἶναι ποικίλαι, ἥ δὲ χρωματικὴ σύνθεσις πλουσιωτάτη, ἀλλὰ τὸ σχέδιον δὲν εἶναι λεπτὸν οὐδὲ εὐκαμπτον, ὅπως ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς ἀρχαιοτέρας τρίτης βασιλικῆς τοῦ 5^{ου} αἰῶνος.

Παρά τινας διαφορὰς ἢ ὅλη τέχνη τῶν ψηφιδωτῶν τούτων εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ψηφιδωτῶν τῶν πλαγίων κλιτῶν.

Συγκρίνοντες δὲ πρὸς τὴν τρίτην βασιλικὴν παρατηροῦμεν καθ' ὅλου κατωτέραν τέχνην, ἀμελέστερον σχέδιον καὶ ἁδρότερον τονισμόν τῶν περιγραμμάτων ἢτοι γνωρίσματα μεταγενεστέρας κατωτέρας καλλιτεχνικῆς διαθέσεως.

Οἱ χρόνοι τῶν ψηφιδωτῶν τούτων ὥς καὶ τῆς βασιλικῆς δύνανται νὰ ἐξαχθῶσιν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀνευρεθέντων κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἀρχιτεκτονικῶν καὶ διακοσμητικῶν γλυπτῶν. Πάντα ταῦτα συγκρινόμενα πρὸς τὰ τῶν ἄλλων βασιλικῶν τῆς Ν. Ἀγχιάλου, τοῦ 5^{ου} καὶ 6^{ου} αἰῶνος παρουσιάζονται κατώτερα κατὰ τὴν τέχνην.

Διὰ τοῦτο ὁ κ. Σωτηρίου ἔχων ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ζωὴ τῆς πόλεως ἔληξε, κατὰ τὰς ἱστορικὰς πηγὰς, περὶ τὰ τέλη τοῦ 7^{ου} αἰῶνος

χρονολογεῖ τὴν τετάρτην βασιλικὴν εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ εἰς τὰ μέσα τοῦ 7^{ου} αἰῶνος ὡς ἔσχατον μνημεῖον τῆς παλαιοχριστιανικῆς ταύτης πόλεως.

Παρὰ τὴν βασιλικὴν ταύτην ἀνεσκάφη κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον καὶ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τοῦ λουτρῶνος τῆς βασιλικῆς Α, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε διαμερίσματα τῶν ἀποδυτηρίων καὶ αἵθουσας μετὰ δύο λουτήρων ψυχροῦ ὕδατος.

Ἐκτὸς τούτων ἐνδιαφέρουσαι εἶναι τινες Ἰουδαϊκαὶ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί, μαρτυροῦσαι περὶ παροικίας Ἰσραηλιτικῆς ἐκεῖ καὶ ἄξιοι προσοχῆς διὰ τοῦτο.

6. Ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὁ καθηγητὴς κ. Κεραμόπουλλος ἐξεχολούθησε τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Κυρίως ἡ ἐργασία ἐγένετο περὶ τὸ χωρίον Σύνδενδρον (πρόφην Τρεβένι) πρὸς Δ τῶν Γρεβενῶν, ἔνθα εἶχεν εὑρεθῇ ἐσχάτως ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον, φέρον παράστασιν ἱππέως καὶ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀνδρόνικος Κλεονίκου ἥρωος». Ἐντεῦθεν εἶχε συλλέξει ἀρχαῖα ἀγγεῖα καὶ λίθινα ἐργαλεῖα, ὁ ἐξαίρετος διδάσκαλος Κωνστ. Καραπατάκης. Πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύπου προέρχεται καὶ ἡ ἐν Γρεβενοῖς εὑρισκομένη ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή: Γ'(άϊος) Μαικήνας Διὶ ὑψίστῳ εὐχήν.

Περὶ τὸ χωρίον ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια πλειόνων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, ἀνηκουσῶν εἰς τοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τῆς ἐξισλαμίσεως τῶν κατοίκων Βαλαάδων.

Παρὰ τὴν θέσιν Ἅγιος Ἀθανάσιος ἀνευρέθησαν λείψανα κτίσματος ἐστεγασμένου ποτὲ διὰ κεράμων Ἑλληνικοῦ τύπου. Περαιτέρω δὲ ἄλλο λείψανον κτίσματος ἐπεστρωμένου διὰ κεραμοκονιάματος καὶ μαρμαρίνων πλακῶν. Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων βάθρον τετράγωνον ἀγνώστου προορισμοῦ.

Τὸ ὅλον σχέδιον τῶν ἐρειπίων δὲν φαίνεται σχετικὸν πρὸς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν.

Κατὰ τὴν θέσιν Ἅγιος Μηνᾶς εὑρέθησαν σεσυλημένοι, ἀτυχῶς, τάφοι.

Εἰς ἀπόστασιν $1\frac{1}{2}$ χιλιομέτρου κατὰ τὴν θέσιν Σβατὸς (=Εἰσβατὸς) καὶ τὸ παρ' αὐτὴν Παλαιοκάστρον ἡ γενομένη ἔρευνα διεπίστωσε τεχνητὴν διασκευὴν τοῦ χώρου τοῦ Παλαιοκάστρου εἰς πλείονα ἄνδηρα, τὸν δὲ ὅλον τύπον κατωκημένον. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐν γένει αἱ κατοικίαι ἦσαν ἐνταῦθα ἀραιαί, ὅτι δὲ ὁ χώρος τοῦ Παλαιοκάστρου ἦτο ἄσυλον μᾶλλον τῶν κτηνῶν, ἡ δὲ κώμη ἦτο κατὰ τὸν Σβατόν. Ἐκεῖ εὐρέθησαν λίθινα θεμέλια πηλοκτίστων λιθίνων οἰκίων ὡς καὶ πολλὰ θραύσματα μεταγενεστέρων ἀγγείων μεγαρικῶν, ἀρετινῶν κ.τ.τ. καὶ ὠραία χαλκῇ λαβὴ ἀγγείου μετὰ γυναικείας προτομῆς.

Καὶ ἡ κώμη τοῦ Σβατοῦ εἶναι κατὰ τὸ σύστημα καὶ τῶν Μακεδονικῶν πολισμάτων περικεκλεισμένη διὰ τῶν συνεχῶν τοίχων τῶν ἀκραίων οἰκιῶν, ἔξωθεν τῶν ὁποίων δι' ἀποτομῆς ἢ προσχώσεως ἦτο ἐσχηματισμένη ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' ὄχυρὰ καὶ ἀπρόσβατος θέσις κατὰ τὸ Παλαιοκάστρον, χρησιμοποιουμένη ὡς καταφύγιον ἀνθρώπων καὶ ζῴων ἐν καιρῷ ἀνάγκης. Τὸ Παλαιοκάστρον τοῦ Συνδένδρου εἶναι τὸ μέγιστον τῶν μέχρι τοῦδε βεβαιωθέντων Φιλιππειῶν πολισμάτων.

Ὅτι δὲ ἡ ἡλικία τοῦ συνοικισμοῦ τούτου εἶναι μακροτάτη ἀποδεικνύουσι προϊστορικὰ ὄστρακα καὶ λίθινα ἐργαλεῖα εὐρεθέντα κατὰ καιροὺς καὶ ἐπιμελῶς συλλεχθέντα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Καραπατάκη, ὡς καὶ τεμάχια ἀπεσκληρυμμένου πηλοῦ φέροντος ἀποτυπώματα ξύλων, προερχόμενα δὲ ἐκ ξυλοπηλοκτίστων οἰκιῶν.

Ἐν τῷ κοινοτικῷ καταστήματι Γρεβενῶν ἀπετελέσθη ἡδη πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ περιλαμβάνουσα ποικίλα ἀρχαῖα μαρμάρινα ἀνάγλυφα καὶ περίοπτα ἔργα καὶ πῆλινά τινα.

Οὕτω κατὰ μικρὸν παρασκευάζεται ἀξιόλογος ἀρχαιολογικὴ τοπογραφία τῆς Δ. Μακεδονίας.

7. Ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ δὴ κατὰ τὸν περίπυστον βυζαντινὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐξετέλεσεν ἀνασκαφικὰς ἐρεῦνας δαπάνη τῆς Ἑταιρείας ὁ διδάκτωρ κ. Μαρίνος Καλλιγᾶς, τὰ δὲ

πορίσματα αὐτῶν εἶναι ἀξιόλογα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μνημείου.

Ἀναζητῶν ὁ ἀνασκάψας τὸν φιλολογικῶς μεμαρτυρημένον πύργον κλιματοστασίου ἄγοντος εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον τῆς Ἀγίας Σοφίας ἠρεύνησε κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ νάρθηκος καὶ ἀπεκάλυψεν ἐκεῖ τοίχους συγχρόνους πρὸς τὸ κύριον κτίσμα, ἀλλὰ μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν βάσιν τοῦ ζητουμένου πύργου, πιθανώτατα δὲ σχηματίζοντας τὴν ἀνατολικὴν κατάληξιν τοῦ αἰθρίου τῆς ἐκκλησίας καὶ ἄλλο τι πρόσκτισμα. Ἡ ὅλη ἐπεξεργασία τῆς πλευρᾶς ταύτης τῆς ἐκκλησίας δεικνύει ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἀρχιτεκτονικῶς συνδεδεμένος πύργος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ βόρειον μέρος τοῦ νάρθηκος δὲν παρατηρήθη ἔχνος ὑπάρξεως πύργου.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ὁ πύργος δὲν ἀνήκεν εἰς τὸ σῶμα τοῦ μνημείου τεκτονικῶς, ὀφείλει δὲ νὰ ἀναζητηθῇ ἀλλαχοῦ.

Ἀνατολικώτερον τῶν ἀποκαλυφθέντων λειψάνων ἀνευρέθη ὁμαδικὸς τάφος, ἐστεγασμένος διὰ πλακὸς φερούσης κυμάτιον τῶν μετὰ τὸν Θεοδόσιον καὶ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ χρόνων, χρησιμοποιεθείσης ἐνταῦθα διὰ δευτέραν φορὰν. Ἐκ τῶν κτερισμάτων ἦτοι μικροῦ πηλίνου ἀγγείου καὶ φιαλιδίου κεκοσμημένου, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς πλινθοδομίας συνάγεται ὅτι ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς χρόνους.

Ἄλλη σκαφὴ κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν βόρειον τμήμα τοῦ νάρθηκος ἀπεκάλυψεν ὅτι τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ εἶναι ὀγκωδέστατα, ἀλλ' ὅτι ταῦτα δὲν ἐκτείνονται πρὸς τὸ ἔξω μέρος τοῦ ναοῦ.

Ἡ σκαφὴ προέβη εἰς βάθος 3,μ²⁰ χωρὶς νὰ συναντήσῃ τὴν ἀρχὴν τῶν θεμελίων. Σημειωτέον ὅτι τὸ Ῥωμαϊκὸν στρώμα καὶ δὴ τὸ δάπεδον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Νυμφαίου τοῦ εὐρισκομένου παρὰ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν κεῖται εἰς βάθος 3 μέτρων.

Κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἐρεῦνης παρατηρήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνασκάπτοντος ἑπτὰ διακεκριμένα δάπεδα ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὸ ἀνώτατον σημερινόν. Ἡ αὐτὴ διάταξις παρατηρήθη καὶ κατὰ τὸ κέντρον τῆς ἐκκλησίας, ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ τρούλου, καὶ παρὰ τὸν νοτιανατολικὸν πεσσόν.

Παρά τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα εὐρέθησαν καὶ ἄφθονα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων μάλιστα διαφέροντα εἶναι τὰ ἐπιστεγάσματα τῶν θωρακίων, μαρτυροῦντα περὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἀρχικῆς λαμπρότητος τοῦ ναοῦ. Ἄξια ἰδίᾳς προσοχῆς εἶναι τὰ τεμάχια πολυτελοῦς θωρακίου κεκοσμημένου δι' ἐνθέτου κεράμου φέροντος λεπτὸν στιλπνὸν ἐπίστρωμα ἐξ ὑαλίνης μάζης. Ὡσαύτως πλάκες πολυχρώμου μαρμαρίνης ἐπενδύσεως, ῥωμαϊκὰ ἐπίκρανα, ὀρθοστάται, ἀποτμήματα κιονοκράνου τοῦ γυναικωνίτου τέχνης τοῦ 5^{ου} αἰῶνος. Ἐκτὸς τούτων καὶ τεμάχια ἐπιγραφῶν ἑλληνικῶν καὶ μιᾶς λατινικῆς.

Μικρὰ ἔρευνα κατὰ τὸν τοῖχον τῆς ΝΔ γωνίας τοῦ νάρθηκος διεπίστωσεν ὅτι τὸ κονίασμα καλύπτει παλαιοτέραν ἐκεῖ διαμόρφωσιν, ὑποδηλουμένην καὶ ὑπὸ τῆς οἰκοδομικῆς ἀνωμαλίας τοῦ σταυροθολίου. Μέλλουσα ἔρευνα θὰ δείξῃ ἂν ἐκεῖ εὐρίσκετο ἡ ἄνοδος εἰς τὸν γυναικωνίτην. Ἐν τῷ γυναικωνίτῃ ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ κονιάματος ἔδειξεν ὅτι ἡ μεσημβρινὴ πλευρὰ εἶναι Τουρκικὴ, τὰ δὲ διάμεσα χωρίσματα θεωρούμενα μέχρι τοῦδε Τουρκικά, εἶναι τοῦναντίον Βυζαντινά. Τὴν ὀριστικὴν Βυζαντινὴν μορφήν τῆς πλευρᾶς ταύτης θὰ προσπαθήσῃ νὰ βεβαιώσῃ ἡ ἔρευνα προσεχῶς, διακρίνουσα τὰς Τουρκικὰς προσθήκας. Ἐμελετήθη ὡσαύτως ἀκριβῶς ἡ στέγη τοῦ ναοῦ καί, παρὰ τὰς τεχνικὰς δυσκολίας, ἀνεκλήθη καθ' ὅλου ἡ πραγματικὴ ἐξωτερικὴ μορφή, ἡ κρυπτομένη ὑπὸ τὰς νεωτέρας ἀλλοιώσεις. Κατὰ τινα ἐπισκευὴν τοῦ δαπέδου τοῦ Ἱεροῦ βήματος μεταξὺ τῶν διαφόρων πλακῶν εἶχεν εὐρεθῇ ἄλλοτε ἡ ἐπιτύμβιος πλάξ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, πιθανώτατα μέλους τινὸς τῆς μεγάλης οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου τῆς ὁποίας κλάδος εἶχεν, ὡς γνωστόν, ἐγκατασταθῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἐργασίας ἐν σπουδαιοτάτῳ Βυζαντινῷ μνημείῳ τῆς χώρας ἡμῶν ἀποτελεῖ καθήκον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ἡ δὲ εὐτυχὴς ἀπαρχὴ τῆς ἐρεῦνης τοῦ κ. Καλλιγᾶ παρέχει εὐλόγους ἐλπίδας περὶ τοῦ μέλλοντος.

8. Ἐν Καλαμίτῃ τῆς Καβάλας ἐξηκολούθησεν ἡ ἔρευνα

διὰ τοῦ Ἐπιμελητοῦ τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Μπακαλάκη, εὐχαρίστως δὲ ἀναφέρομεν ὅτι καὶ τὸ φιλόρχαιον Ἀδελφᾶτον Καβάλας ἐνίσχυσεν οἰκονομικῶς τὴν ἐργασίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1936 ἡ ἀνασκαφὴ προέβη εἰς τὴν ὀλοσχερῇ ἀποκάλυψιν τῶν κατὰ τὸ προπαρελθόν ἔτος οἰκοδομικῶν λειψάνων οὕτω δὲ ἀνεκτῆθη τετράπλευρον οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου μέρος κατεστράφη ὑπὸ νεωτέρων κτισμάτων, τὸ δὲ ὑπόλοιπον σφῆζει τοὺς ἐκ γρανίτου τοίχους αὐτοῦ εἰς ὕψος 2,50 μέτρων.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἰκοδομήματος εἶναι διηρημένον εἰς ἓν μεγαλύτερον καὶ δύο μικρότερα διαμερίσματα. Ἐντὸς τῶν δύο ἐκ τῶν διαμερισμάτων ὑπάρχουσι δύο ἐστίαι κατὰ τὸ μέσον περιπυ, κατεσκευασμέναι ἐκ λίθων γρανίτου εἰς σχῆμα τετράγωνον καὶ ἔχουσαι ἐπίστρωσιν ἐκ πηλοῦ ἢ πλακῶν γρανίτου.

Ὑπὸ τὴν ἐπίστρωσιν ὑπῆρχε γόμωσις περιέχουσα τεμάχια χονδροειδῶν ἀγγείων, ὅσῃ ζώων, θαλάσσια ὄστρεα καὶ ὄστρακον σκύφου στικτοῦ.

Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ ὑπολοίπου οἰκοδομήματος εὗρεθῆσαν ὄστρακα ὡσαύτως ἀγγείων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄξια λόγου εἶναι δύο τεμάχια λεβητοσχήμου ἀγγείου μελανομόρφου παριστῶντος πολεμιστὰς καὶ τέθριππον ἄρμα, διότι δι' αὐτῶν ἀνέρεχεται ἡ ἱστορία τῆς Καλαμίτσας εἰς ἀρχαῖκούς χρόνους, εἰς οὓς ἔφερον καὶ ἄλλα ὄστρακα τοῦ παρελθόντος ἔτους (ΠΑΕ 1935, 37).

Ὡσαύτως ἡρευνήθη συνεχόμενον πυργόσχημον κατασκεύασμα, ἀλλ' ἡ πλήρης τούτου ἀνασκαφὴ θέλει γίνεαι προσεχῶς.

Ἐκ τῶν ἐντὸς αὐτοῦ χωμάτων προέρχονται διάφορα κινητὰ ἀρχαῖα ὄστρακα καὶ μαρμάρινα τεμάχια ἀρχιτεκτονικὰ ἐκ Θασίου μαρμάρου, πρὸς δὲ τούτοις ἐνεπίγραφοι λαβαὶ ἀμφορέων.

9. Ἐν Ἀμνισῷ τῆς Κρήτης ἐξηκολούθησαν αἱ ἀπὸ τινων ἐκτελούμεναι ἐκεῖ ἐνδιαφέρουσαι ἀνασκαφαὶ διὰ τοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ Διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου κ. Σπ. Μαρινάτου.

Αἱ ἔρευναι τοῦ 1936 σκοπὸν εἶχον τὴν ἐξακριβώσιν τῆς ἐκτά-

σεως τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀμνισοῦ, ὄντως δὲ ἐφάνη ὅτι τοῦτο ἐκτείνεται εἰς μέγα διάστημα πρὸς νότον καὶ πρὸς δυσμὰς, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν εὗρέθη ἀκόμη τὸ πέρας αὐτοῦ.

Τὰ ἀποκαλυφθέντα διαμερίσματα ἀνήκουσιν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν στρώμα καὶ ἀποτελοῦσι πιθανώτατα, βοηθητικὸν χώρον καὶ κατοικίας τοῦ προσωπικοῦ, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν γενομένων εὗρημάτων.

Τὰ κινητὰ εὗρήματα δὲν ἦσαν πολλά, διότι τὸ πλούσιον εἰς τοιαῦτα ἀρχαϊκὸν στρώμα δὲν ἠρευνήθη βαθέως. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου τμήματος αὐτοῦ προέρχονται πλείονα τεμάχια χαλκῶν ἀφιερωμάτων ἥτοι τρίποδος κἄ., ὡσαύτως λαιμὸς καὶ μέρος κεφαλῆς καὶ πόδες πηλίνου ἵππου γεωμετρικῆς ἐποχῆς καὶ μικρὰ πηλίνη κεφαλὴ, λείψανα πιθανῶς πηλίνων ἀρμάτων, πρὸς δὲ τούτοις τεμάχιον μεγάλου πίθου φέροντος ἐν ζώνῃ ἀποτυπώματα στρογγύλης σφραγίδος μετὰ παραστάσεως τρέχοντος ἵππου.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου στρώματος προέρχεται καὶ πωρὶνὴ γυναικεία κεφαλὴ ἐφθαρμένη ὕψους 0,18 μετὰ σπειροειδῶν βοστρύχων ὑπὲρ τὸ μέτωπον καὶ μετὰ πολοειδοῦς καλύμματος. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἐνθετοί. Τὸ ὅλον πρόσωπον εἶναι ἐπίμηκες.

Εἰς τῶν εἰς προηγούμενας ἀνασκαφὰς εὗρεθέντων ἐλεφαντίνων ὀφθαλμῶν προσαρμόζεται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀριστερὰν ὀφθαλμικὴν κοιλότητα τῆς πωρίνης κεφαλῆς.

Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἡ κεφαλὴ ἀνήκει εἰς ἀρχαϊκὸν τεχνίτην τῆς Δαιδαλείου τεχνοτροπίας. Ἐν τούτοις ὁ ἀνασκάπτων ἀποκλίνει μᾶλλον ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅτι πρόκειται περὶ ἀρχαϊστικῆς μιμήσεως Ῥωμαϊκῶν χρόνων ὡσαύτως εὗρέθησαν ὁστέϊναι βελόναι καὶ περόναι, τινὲς τῶν ὁποίων ἀπολήγουσιν εἰς χεῖρα κρατοῦσαν ἀπιόμορφον καρπὸν.

Πρὸς τούτοις ἀνευρέθησαν πέντε νέαι ἐπιγραφαὶ ἀναφέρουσαι πᾶσαι κόσμους μόνον (π. χ. ἐπὶ κόσμων τῶν σὺν Κλουμενίδα τῷ Κοίχιος τὸ δεύτερον, κλπ.), ἀναγεγραμμέναι ἐπὶ πωρίνων πλακῶν καὶ ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν περιόδον.

10. Ἐν Σικυῶνι ἐξηκολούθησεν ὁ καθηγητὴς κ. Ἀναστ. Ὀρ-

λάνδος τὰς ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς πόλεως ἀνασκαφάς, διεπίστωσε δὲ πλείονας σημαντικὰς λεπτομερείας τοῦ σχεδίου τοῦ οἰκοδομήματος.

Ἐν τῷ κάτω ἀνδρῳρῳ ἐβεβαιώθη ὅτι ἡ νοτία πλευρὰ ἦτο κλειστή καὶ ὅτι ὀπισθεν τῆς στοᾶς ὑπῆρχον βοηθητικὰ δωμάτια ὡς καὶ ἐν τῇ βορείᾳ.

Ὡσαύτως κατὰ τὸν στυλοβάτην τοῦ περιστυλίου ὑπῆρχεν ἀποχετευτικὴ αὐλάξ φθάνουσα πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου καὶ συνεχιζομένη ἐπ' αὐτοῦ διὰ νὰ παραλαμβάνῃ καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἄνω ἀνδρῳρου κατερχόμενα ὕδατα.

Πρὸς τούτοις εὐρέθη καὶ τρίτη εὐθεία κλίμαξ, πλάτους 1,^μ35 ἐξ εἴκοσι βαθμίδων, ἐστεγασμένη καὶ σφύζουσα ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς τεμάχια κονιάματος.

Κατὰ τὸ ἄνω ἄνδρῳρον ἡ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ὅλον τὸν νότιον καὶ τὸν δυτικὸν ἐξωτερικὸν τοῖχον τοῦ γυμνασίου κατεσκευασμένον διὰ μεγάλων δόμων, τῶν ὁποίων ἡ πρὸς τὰ ἔξω πλευρὰ ἦτο κυφωτή. Διὰ τῆς ἐρεῦνης ταύτης ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ἄνω ἄνδρῳρον τοῦ γυμνασίου ἀπετελεῖτο μόνον ἐξ ὑποστέγων διατεταγμένων εἰς σχῆμα πεῖ.

Ἐκ κινητῶν εὐρημάτων ἄξια προσοχῆς εἶναι τὰ ἀρχιτεκτονικά, διότι δι' αὐτῶν κατορθοῦται ἡ ἀναπαράστασις τῆς στοᾶς. Ἡ ἐξεργασία ὅμως ἡ ἀμελὴς δεικνύει ὅτι ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς ἀνακατασκευῆς τῆς γενομένης κατὰ τὸν 3^{ον} μ. Χ. αἰῶνα, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ 2^{ου} μ. Χ. αἰῶνος, καθ' ἣν ἔπαθε μόνον τὸ ἄνω ἄνδρῳρον.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Γυμνασίου ἐγένετο ἀνάγκη ἐρεῦνης τάφων τινῶν πρὸς ἀποτροπὴν συλῆσεως κατὰ τὴν θέσιν Γκράβες, ὑπεράνω τοῦ χωρίου Μοῦλκι.

Τὰ εὐρήματα ἦσαν ἀρυθαλλοειδῆ τινὰ ἐρυθρόμορφα ληκύθια τοῦ 4^{ου} αἰῶνος ἐφ' ἑνὸς τῶν ὁποίων παρίσταται ἡ Θέτις κομίζουσα τὰ ὅπλα εἰς τὸν Ἀχιλλέα.

Ἀλλὰ τὸ σημαντικώτατον εὖρημα ἐκ τάφων εἶναι τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς θέσεως Τραγάννα, ὅπου ἡ ἀρχαϊκὴ Σικυὼν καὶ ἐκ τοῦ κτήματος Ζαρκωτοῦ, ὅπου τάφοι τυχαίως ἀνοιχθέντες ἀπέδωκαν ἀγγεῖά τινα τοῦ 5^{ου} αἰῶνος καὶ ἐν ἀξιολογώτατον χαλκοῦν κάτοπ-

τρον. Κατὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ δίσκου τοῦ κατόπτρου ὑπῆρχον μικρὰ τρέχοντα ζῶα, ἡ δὲ λαβὴ ἀποτελεῖται ἐκ κόρης ἱσταμένης, φερούσης δωρικὸν χιτῶνα μετὰ διπλοῖδιον, προβαλλούσης τὸν δεξιὸν πόδα καὶ ἀνασυρούσης διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὸν χιτῶνα, διὰ δὲ τῆς προτεταμένης δεξιᾶς χειρὸς κρατούσης ἄνθος.

Ἡ ὅλη τεχνοτροπία τοῦ ἔργου τάσσει αὐτὸ εἰς τοὺς περὶ τὸ 460 π. Χ. χρόνους.

Ἐπίσης συνετάχθη κατὰ τὸ 1936 τὸ γενικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος ὑπὸ τοῦ κ. Ὁρλάνδου καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Στύκα.

11. Ἐν Ἀχαΐᾳ ἐξηκολούθησαν αἱ ἔρευναι Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Ν. Κυπαρίσση.

Μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν νεκροταφείων τῶν δύο προϊστορικῶν συνοικισμῶν τῶν Πατρῶν τῆς Ἀρόης καὶ τῆς Μεσάτιδος, ἐζητεῖτο καὶ τὸ νεκροταφεῖον τοῦ τρίτου προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ, τῆς Ἀνθείας. Τοῦτο δὲ εὗρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1936 κατὰ τὰ ὑψώματα πρὸς Α τῆς Ἐγλυκάδος οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐργοστασίων οἰνοποιίας Klaußs - „Ἀχαΐας“ παρὰ τὸ βουνὸν Κούκουρα καὶ Ὀμπλόν, ἔνθα ἡ ὅλη περιφέρεια καλεῖται Ῥιγανόκαμπος.

Ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Ἀντωνίου Σκόνδρα ἀπεκαλύφθησαν θαλαμοειδεῖς τάφοι, οἵτινες καὶ ἡρευνήθησαν, ἀπέδωκαν δὲ πολλὰ ἀγγεῖα τῶν ὑστερομυκηναϊκῶν χρόνων μετὰ γεωμετρικῆς διακοσμήσεως.

Ἐξ ἑνὸς τάφου ἐξήχθησαν περὶ τὰ 55 ἀγγεῖα, σχεδὸν πάντα ἀκέραια. Εἶναι δὲ ταῦτα μεγάλοι ἀμφορεῖς δίωτοι καὶ τετράωτοι καὶ τινες μετὰ μαστῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας, ἄλλοι τυφλόστομοι, πτηνόσχημα ἀγγεῖα, λεκάναι καὶ οἰνοχόαι μετὰ ἰδιορρυθμοῦ βάσεως κλπ. Ἐκτὸς τῶν ἀγγείων ἀνευρέθη καὶ χαλκῇ αἰχμῇ δόρατος καὶ χάνδραι καὶ κομβία καὶ σφονδύλια, ἅτινα ἀπόκεινται νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τῶν Πατρῶν.

12. Ἐν Παλαιόπολει τῆς Κερκύρας διεξήγαγον ἐρεῦνας δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας οἱ Ἐφοροὶ κκ. Ἀνδρ. Ξυγγόπουλος καὶ Ἰωάν. Παπαδημητρίου.

Ἡ ἡρειπωμένη βασιλικὴ τῆς Παλαιοπόλεως εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο ἀρχαίων λιμένων τοῦ Ἀλκινόου (τῆς σημερινῆς Γαρίτσας) καὶ τοῦ Ὑλλαϊκοῦ (τῆς λίμνης τοῦ Χαλκιοπούλου), ὅπου πιθανώτατα ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Κέρκυρα.

Ὡς ἔδειξαν αἱ τελευταῖαι ἔρευναι ἡ παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τῆς Παλαιοπόλεως ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἑρειπίων καὶ διὰ τοῦ ὕλικου ἀρχαίων ναῶν, ὡς ἀναφέρει καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ τριβήλου ἀρχαία χριστιανικὴ ἐπιγραφή.

Τὸ μνημεῖον φαίνεται ὅτι σοβαρωτάτας βλάβας ἔπαθεν ἐπὶ τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Νορμανδῶν κατὰ τὸν 11^{ον} αἰῶνα. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1537) ἔπαθε τὸ μνημεῖον φθοράς. Ὅτε ὁ Spon καὶ ὁ Wheler ἐπεσκέφθησαν τὴν Κέρκυραν εὗρον ἐκεῖ τὸν Κρητὰ σοφὸν Γεράσιμον Βλάχον ὡς ἡγούμενον τῆς μονῆς καὶ κάτοχον μεγάλης βιβλιοθήκης, πρόσφυγα δὲ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1669 κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀρχομένου τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἡ ἐκκλησία τῆς Παλαιοπόλεως περιέρχεται εἰς τὸν κτήτορα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Στεφάνου τοῦ Βίδου, ὅστις ἀποχωρεῖ ἐκεῖθεν μετὰ τὴν ὀχύρωσιν τῆς νησίδος. Ἐκτοτε ἡ ἐκκλησία διάγει φθίνοντα βίον.

Αἱ τελευταῖαι ἀνασκαφαὶ σκοπὸν εἶχον νὰ καθορίσωσι τὰ ἀπομένοντα πρωτοχριστιανικὰ λείψανα καὶ τὰς νεωτέρας προσθήκας. Ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν διαφόρων ἐπιχρισμάτων παρέσχεν ἀξιόλογα πορίσματα, διότι ἀπεκάλυψεν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν μακρῶν πλευρῶν στερεὰ τόξα ἐκ λιθίνων θολιτῶν, ἄλλα μικρὰ καὶ ἄλλα μεγάλα, φραχθέντα διὰ λίθων καὶ ταινιῶν ἐκ πλίνθων κλπ.

Ὡσαύτως ἀπεκαλύφθη τρίλοβον παράθυρον κατὰ τὸ ἡμικυλινδρικὸν μέρος τῆς ἀψίδος, τὸ κάτωθεν δὲ τούτου μέρος τῆς ἀψίδος ἔχει κτισθῇ δι' ὕλικου ἀρχαίου οἰκοδομήματος οἷον παρατηρεῖται καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς βασιλικῆς.

Ἡ μελέτη τῶν τοίχων ἄνευ τῶν ἐπιχρισμάτων διαφωτίζει τὴν ἱστορίαν τοῦ μνημείου, εἶναι δὲ σαφὲς τὸ πόρισμα ὅτι τὸ νῦν σφζόμενον μέρος τῆς βασιλικῆς εἶναι μόνον τὸ μέσον κλίτος, ἧτο δὲ αὕτη τρίκλιτος.

Πιθανὸν εἶναι ὡσαύτως ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐγκάρσιον κλίτος. Ἡ νῦν δυτικὴ πλευρὰ ἦτο τὸ ἀρχικὸν τρίβηλον μεταξὺ νάρθηκος καὶ κυρίως ναοῦ, ὑπολείπεται δὲ νὰ ἀναζητηθῶσι τὰ ἔχνη τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου. Αἱ νῦν σφζόμεναι μακροαὶ πλευραὶ εἶναι κατ' ἀλήθειαν αἱ κιονοστοιχίαι τοῦ ἀρχικοῦ ναοῦ, ἀποφραχθεῖσαι εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν εἰς τοίχους. Ἐπειδὴ οἱ φράσσοντες τὰ τόξα τοῖχοι παρουσιάζουσι τοιχοδομίαν τοῦ 12^{ου} αἰῶνος, εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς βασιλικῆς εἰς τὸ μεσαῖον κλίτος ἐγένετο εἰς χρόνους Βυζαντινοῦς, πιθανώτατα δὲ μετὰ τινα τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ 11^{ου} αἰῶνος. Ἐπισκευαὶ σημειοῦνται πλείονες.

Τμήμα τοιχογραφίας τοῦ 17^{ου} αἰῶνος παριστώσης τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου εὐρέθη ἐπὶ ἐνὸς τῶν ἐπιχρισμάτων τῆς βορείας πλευρᾶς παρὰ τὸ Ἱερόν.

Εὐρέθησαν δὲ πρὸς τούτοις διάφορα τεμάχια θωρακίων σημαντικῶν διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ὅλου μνημείου.

Μέλλουσα συνέχεια τῆς ἐν Παλαιοπόλει ἐργασίας ταύτης θὰ διαφωτίσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀξιολόγου τούτου μνημείου.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀνασκαφικὴ ἐργασία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, πλούσιον δεῖγμα τῆς ἐπιστημονικῆς πολυμερείας τοῦ Ἰδρύματος.

Τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ σώματος, τὰ δημοσιεύματα, συνεπλήρωσαν τὸ ἔργον.

Ἐξεδόθη ὁ διὰ τὸ ἔτος 1935 τόμος τῶν Πρακτικῶν καὶ συνεπληρώθη σχεδὸν ὁ τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος διὰ τὸ ἔτος 1936 προπαρασκευάσθη δὲ ἡ ὕλη διὰ τὸν τόμον τῆς ἑκατονταετηρίδος, ὅστις εὐλόγως θέλει λάβει πανηγυρικὴν μορφήν.

Ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀνάλογον πρὸς τὸ σημαντικὸν ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἑταιρείας γεγονὸς ἐμφάνισιν τοῦ σχετικοῦ τόμου ἀπηυθύνθημεν πρὸς τοὺς ἐν τῷ διεθνεῖ ἀρχαιολογικῷ κόσμῳ θαυμαστάς καὶ φίλους τοῦ ἔργου τῆς Ἑταιρείας ἀθρόοι δὲ ἔσπευ-

σαν νὰ ἀποστείλωσι πρὸς ἡμᾶς ἐπιστημονικὰς συμβολὰς οἱ ἀπανταχοῦ κορυφαῖοι «Ἑλληνίζοντες», διαδηλοῦντες οὕτω τὴν εἰλικρινῇ αὐτῶν προσήλωσιν πρὸς τὸ μέγα ἔργον τοῦ μοναδικοῦ τούτου ἐπιστημονικοῦ καθιδρύματος.

Ὑπερτεσσαράκοντα ἄλλοδαπῶν ἀρχαιολόγων ἐπιστημονικαὶ πραγματεῖαι ἀνάμικτοι μεθ' Ἑλληνικῶν ἐργασιῶν θέλουσιν ἀπαρτίσει ἐπίζηλον στέφανον, διὰ τὸν ὅποιον ἡ Ἑταιρεία θὰ εἶναι καὶ ὑπερήφανος καὶ εὐγνώμων.

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας ηὐξήθη σημαντικώτατα κατὰ τὸ ἔτος 1936.

Δι' ἀγορᾶς, μικρῶν δωρεῶν καὶ ἀνταλλαγῆς εἰσήχθησαν εἰς αὐτὴν περὶ τοὺς τετρακοσίους τόμους.

Ἄλλ' ἀξιολογωτάτῃ ὑπῆρξεν ἡ κατὰ 1352 περίπου τόμους ἐπαύξησις τῆς βιβλιοθήκης ἡμῶν διὰ τῆς κληρονομίας τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀειμνήστου Μιχαήλ Βλαστοῦ, ὅστις διὰ τῆς φιλοστοργου αὐτοῦ ταύτης πράξεως κατέστη μέγας εὐεργέτης τῆς Ἑταιρείας καὶ συνέδεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀρρήκτως πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀρχαιολογικῆς βιβλιοθήκης.

Διὰ τῶν αὐτῶν δεσμῶν συνεδέθη πρὸς τὴν βιβλιοθήκην καὶ τῆς βαθείας ἡμῶν εὐγνωμοσύνης κατέστη ἄξιος ὁ κύριος Πέτρος Κουμανοῦδης, ὅστις συνεχίζων τὴν πατρῶαν προσήλωσιν πρὸς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα προσήνεγκε τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πατρὸς Στεφάνου Κουμανοῦδῃ, ἀποτελουμένην ἐκ πολυτίμων ἀρχαιολογικῶν βιβλίων, πεντακοσίων ἐξήκοντα τὸν ἀριθμόν, εἰς αἰδίου ἀνάμνησιν τῶν ἐξαιρέτων καὶ δημιουργικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν γραμματέως τῆς Ἑταιρείας ἐπιφανεστάτου ἐκείνου ἀνδρός.

Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Ὁδηγῶν Μουσείων καὶ ἀρχαιολογικῶν τόπων ἐξεδόθη ὁ Ὁδηγὸς τῆς Ἑλευσίνος τοῦ κ. Κ. Κουρουνιώτου ἐν Ἀγγλικῇ μεταφράσει φιλοτεχνηθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ συναδέλφου κ. Oscar Broneer, εἰς τὸν ὅποιον ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία

ἐκφράζει τὰς εἰλικρινεῖς αὐτῆς εὐχαριστίας διὰ τὴν πρόθυμον καὶ ἀφιλοκερδῆ αὐτοῦ πολύτιμον συνεργασίαν ταύτην.

Τὸ ἐκ πωλήσεως εἰκονογραφημένων δελταρίων καὶ φωτογραφιῶν ἐν τοῖς Μουσείοις καὶ ἀρχαιολογικοῖς χώροις συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 4823 προκῦψαν ὑπὲρ τῶν φυλακῶν καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν Μουσείων ποσὸν ἀνέρχεται εἰς δρ. 20.020. Ἐξ αὐτοῦ ἡγοράσθησαν βιβλία διὰ τὰς βιβλιοθήκας τῶν Μουσείων Ἀθηνῶν, Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Νομισματικοῦ, Μυκόνου καὶ Θηβῶν.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἔργον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1936.

Τὸ παρὸν ἔτος 1937 εἶναι τὸ ἑκατοστὸν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ καθιδρύματος τούτου, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ διὰ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Κράτους, παλαιὸν δὲ κατὰ μυρίων δυσχερειῶν κατῳρῆσε νὰ δημιουργήσῃ ἐπίζηλον ἐπιστημονικὴν ἑστίαν πρὸς μελέτην καὶ διάσωσιν τῶν ἐθνικῶν μνημείων, νὰ ἐπιτελέσῃ δὲ ἔργον θαυμαστὸν ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διέθετε καὶ πρὸς τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας εἰργάσθη. Ἡ διεθνὴς ὑπόληψις, τῆς ὁποίας ἀπολαύει ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, εἶναι ἀσφαλὲς γνώρισμα τῆς εὐστόχου αὐτῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἀνωτέρου αὐτῆς ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος.

Τοιούτου καθιδρύματος αὐτόχρομα ἐθνικοῦ ἢ ἑκατονταετία ὀφείλει ἀνταξίως νὰ ἐορτασθῇ, ὥστε νὰ ἀμειφθῇ, δικαίως ἢ μνήμη τῶν τε ἰδρυτῶν καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς ἐπιμόνως καὶ καρτερικῶς ἐργασθέντων μέχρι σήμερον ὑπὲρ τῆς πληρώσεως τῶν μεγάλων σκοπῶν τοῦ ἰδρύματος, νὰ τιμηθῇ δὲ καὶ ἡ χώρα ἢ τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλά θεραπεύουσα, ἀλλὰ καὶ νὰ στερεωθῇ ἀδιασείστως ὁ φωτεινὸς οὗτος δείκτης διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεάς, αἱ ὁποῖαι κλυδωνίζονται ὑπὸ τῶν ὑλιστικῶν θεωριῶν καὶ ἀνερμάτιστοι φέρονται τῇδε κάκιστε ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς κοινωνικῆς ἀναρχίας.

Ἴδου ποῖα τις εἶναι ἡ σημασία τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μικροτέρα τῆς τοῦ Πανεπιστημίου

καὶ τῆς τοῦ Πολυτεχνείου, ἀλλ' εἶναι ὡσαύτως ἐθνικὴ ὥς καὶ ἐκεῖναι.

Τὸ Συμβούλιον ἐπιφυλάσσεται νὰ ἐορτάσῃ τὸν σημαντικὸν τοῦτον σταθμὸν ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους, ἔχομεν δὲ πᾶσαν ἐλπίδα ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἀρνηθῇ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπαραίτητον αὐτῆς συνδρομὴν, ὅπως ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη πανήγυρις προσλάβῃ διεθνῇ μορφήν, ἀξίαν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑταιρείας καὶ ἀξίαν τοῦ Σεπτοῦ προσώπου, τὸ ὅποῖον εὐρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν προσπαθειῶν μας καὶ λαμπρύνει τὸν δρόμον ἡμῶν.